

12. "Sănătatea în relație cu mediul de existență"- Raport perfectat în baza datelor acumulate de rețeaua de Monitoring Socio-Igienic. Chișinău, 2007.-pag 50.
13. Tintiuc D., Ețco C., Grossu Iu.et. al. Sănătate Publică și Management. Chișinău, 2002 - pag. 715-720.
14. Țurcanu Ghenadie, et.al."Monitorul Sănătății "Accesul și calitatea serviciilor medicale spitalicești în percepția populației din Republica Moldova", Chișinău, 2011 - pag.27-30
15. Victor Volovei, et.al. "Sănătatea populației Republicii Moldova: aspecte medico-sociale" (realizari, opinii, perspective), Chișinău. 2008 - pag. 181-228.
16. Villiam E., Hauda I. „Resuscitarea cardiopulmonară pediatrică”. Editura ALPHA MDN, pag.92-110.
17. Vladescu C., Predescu M., Stoicescu. Sănătate publică și management sanitar. București, 2002 – pag. 82-185.

CONCEPȚIILE CONTEMPORANE CU PRIVIRE LA MANAGEMENTUL SERVICIILOR DE EXPERTIZĂ MEDICO-LEGALĂ PSIHIATRICĂ.

Silvia Gherasim

Școala de Management în Sănătate Publică USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

Contemporary concepts on management of forensic psychiatric services

Forensic psychiatry at first glance seems to differ from one country to another due to different historical developments, different legal systems and different mental health systems. In spite of that, forensic psychiatry has several goals shared across countries. The European Commission recommendations are to harmonize the terminology and to respect the united standards in forensic psychiatric services.

Rezumat

La prima vedere activitatea în domeniul psihiatriei judiciare diferă de la țară la țară datorită diferenței în dezvoltarea istorică, în sistemul legislativ și sistemului de sănătate mintală. Ne cătând la aceasta psihiatria judiciară are principale obiective comune pentru toate țările. Recomandarea Comisiei Europene este de armonizare a terminologiei și respectarea standardelor unificate în acordarea serviciilor psihiatrico-judiciare.

Actualitatea

Îmbunătățirea continuă a calității și sporirea accesibilității serviciilor medicale sunt obiectivele fundamentale ale Ministerului Sănătății stabilite în Politica Națională de Sănătate și în Strategia de dezvoltare a sistemului de sănătate în perioada 2008-2017. Cea mai bună soluție pentru satisfacerea pacienților constă în implementarea unui sistem de management al calității, care de rând cu managementul resurselor umane, financiare și strategic, reprezintă o parte integrantă a managementului general al unei instituții medico-sanitare și este o componentă definitorie a Ministerului Sănătății, a politicii instituționale și a strategiei de dezvoltare pentru furnizorii de servicii medicale [7]. Pentru rezolvarea acestor probleme în țară s-au desfășurat acțiuni în scopul realizării programului de dezvoltare a sistemului de standardizare în sănătate [6]. Însă până în prezent aceasta activitate nu a atins serviciul de expertiză psihiatrică legală din țară. În mare măsură acest lucru a fost condiționat de necesitatea abordării științifice psihiatrico-judiciare și legislativă.

Obiectivele

Constau în selectarea, elucidarea și trecerea în revistă a datelor, reflectate în literatura de profil, ce se referă la prestarea serviciilor de expertiză medico-legală psihiatrică în Comunitatea Europeană, Federația Rusă și în R. Moldova.

Material și metode

Este îndeplinit studiul secundar-reviu narativ. Pentru descrierea problemei au fost acumulate 15 surse științifice, rezultatele studiilor din diferite țări (R. Moldova, România, SUA, Federația Rusă, Regatul Unit etc).

Rezultate

În practica judiciară expertiza medico-legală psihiatrică apare mult mai târziu, față de alte practici expertale. Primul manual de psihiatrie judiciară și socială, scris pe baze științifice, apare în anul 1877, fiind elaborat de medicul primar Alexandru Șuțzu [3]. Această activitate ia amploare în ultimii 50 de ani, iar din anii 60 a secolului XX, capătă o orientare modernă. Cercetarea medico-legală psihiatrică poate aduce un aport considerabil în domeniul criminologiei clinice. Rolul expertizei psihiatrice este de a furniza elemente medicale în măsură să prezinte personalitatea psihopatologică a unei persoane care a săvârșit o infracțiune sau să ateste sănătatea mintală în unele cazuri civile. Sarcina fundamentală este de a aprecia discernământul persoanelor cu referire specială la starea psihică în momentul comiterii faptei [8]. Unii autori au numit discernământ “funcția psihică care se manifestă în capacitatea subiectului de a concepe planul unei acțiuni, scopul ei, ordinea etapelor desfășurării, săvârșirea ei și rezultatul (consecințele), care au decurs din săvârșirea ei. Este capacitatea subiectului de a organiza motivat activitatea sa” [9].

Psihiatria judiciară are conținut juridic și social aplicativ. Interacțiunea psihiatriei judiciare și factorilor sociali la toate nivelele analizei posibile este atât de largă, încât necesită o evaluare separată a influenței reciproce între factorii macro- și micro-sociali și problemele persoanei, în vederea orientării ei sociale și modului social-comportamental versus normele comportamentale acceptate și stabilite în societate [15]. Subiecții examinărilor psihiatrico-legale sunt persoanele, care au încălcat normele juridice sau sunt supuse examinării psihiatrice în legătură cu comiterea altor acțiuni sociale în cadrul unui proces judiciar. Obiectivele principale a experților psihiatri judiciari constau în aprecierea, la cererea organelor de drept, prezenței sau absența substratului bolnăvicios în acțiunile sociale a persoanelor, determinate de tulburări a conduitei, cât și oferirea recomandărilor de profilaxie al acestor conduite sociale ne adecvate și consecințelor survenite pentru societate [15].

Axiomatic, în Uniunea Europeană se consideră că specialiștii în psihiatrie medico-legală sunt acele persoane care se ocupă atât de tulburările mentale ale infractorilor (sau ale altor persoane care au probleme juridice) cât și de istoricul lor infracțional-juridic, în aria de competență intrând evaluarea stării mintale, întocmirea unui raport scris, expertiza testimoniară, tratamentul acestui segment de bolnavi, cunoașterea legislației privind sănătatea mintală [13]. În țara noastră psihiatrii judiciari răspund direct de „comprehensive psychiatric examination,, și de recomandările medicale precum și de aprecierea discernământului (în spete penale) precum și a capacității psihice (în spete civile). Pe lângă armonizarea terminologiei (chiar în cadrul normelor interne) sunt imperios necesare următoarele:

- a se răspunde tendințelor de evaluare;
- a se crea cadrul logistic necesar activității de psihiatrie medico-legală modernă [8];

Normativele privind expertizarea medico-legală psihiatrică diferă de la țară la țară, mai mult ca formă decât ca esență. Criteriile de abordare a activității de expertiză medico-legală psihiatrică sunt asociate atât de normativele legale cât și de teoria psihiatrică. Studiul comparativ al acestor criterii conduce la armonizarea conceptuală și a managementul riscurilor. În majoritatea țărilor europene, raportul de expertiză medico-legală psihiatrică este precizat prin acte normative, recomandări ale forurilor psihiatrice și ca rezultat al experienței, rutinei practice.

Se constată că între cele 15 state care au participat la un studiu al Comisiei Europene despre Legislația și Practica expertizării bolnavilor mintali infractori sunt mai multe asemănări decât deosebiri. Diferențele apar mai ales în aria terminologiei și în detalierea obiectivelor unei expertize medico-legale psihiatrice, reflectând în general, mobilitatea legiuitorilor de a se acorda la nozologia și conceptele psihiatrice. Toate cele 15 țări prezentate recomandă ca instrumente de lucru clasificarea ICD-10 secundată de DSM-IV [13]. Sub aspectul cunoașterii legislației se constată că în cele 15 țări, care au participat la proiect, prevederile legale țin majoritar de Codul Penal Roman (exceptând Regatul Unit și Irlanda), de sistemele naționale de sănătate și de asigurările de sănătate, naționale sau private (Austria, Belgia, Franța, Germania, Luxemburg, Olanda). Terminologia vizând conceptele psihiatrice la care se referă prevederile legale diferă, având frecvent, caracter redundant și reflectă atât concepțiile fiecărei țări cât și flexibilitatea scăzută (specifică, de altfel) a justiției, în acordarea la concepte medicale moderne [14].

Se mai constată efortul legislativ de acordare la valorile actuale medicale prin introducerea de noțiuni care reprezintă practic explicații ale altor noțiuni prevăzute legal. Deși se constată aceste inadvertențe, în practică, ca expresie a unei bune colaborări între justiție și medicină, se folosesc, obligatoriu, instrumentele ICD-10 și DSM-IV, experții acordând, explicativ, aceste instrumente, la formularea concluziilor [13,14].

Comun în toate țările care au participat la cercetare, este faptul, că absolut toți profesioniștii care au dreptul de a întocmi rapoarte au calitate, recunoscută oficial, de experți. Expertizele/evaluările sunt dispuse, în majoritatea țărilor de către instanțe. Se remarcă că în nici una din țările care au participat la acest studiu, organele de anchetă nu dispun de expertize. Explicația este dată prin necesitatea de a respecta normele deontologice de întocmire a rapoartelor [12].

În baza normelor legale prezentate sumar, se întocmesc rapoarte de evaluare. În toate țările participante la cercetare, există prevederi legale cu privire la aceste rapoarte și la formatul lor [13,14]. Prevederile comune vizează cauzele în care se fac evaluări, cu accent crescut pentru cauzele penale cu infracțiuni de violență, maltratare (abuzuri fizice și psihice), rele tratamente, cauze victimologice, competența, capacitatea de a răspunde în fața instanței și de urma regimul de detenție, fără repercusiuni negative asupra sănătății psihice. Obligatoriu, în cauzele penale se evaluează potențialul agresiv, riscurile de comportament violent și de recidivă. Obligatoriu aprecierile asupra riscurilor se fac de către medici [13,14]. În ceea ce privește obiectivele expertizei medico-legale psihiatrice acestea sunt de regulă precizate în ordonanță și se referă în principal la: 1. existența sau nu a unei boli mintale; 2. prezența sau absența discernământului în momentul săvârșirii faptei; 3. dacă expertizatul prezintă pericol social și care sunt măsurile cu caracter medico-social și medico-pedagogic (în cazul tinerilor delicvenți) ce vor ajuta la redresarea comportamentului patologic [10].

În toate țările sunt reglementate drepturile pacientului evaluat, în concordanță cu drepturile generale ale omului, ale pacientului, ale bolnavului psihic etc., cu rezerva obligativității la tratament și modificării standardelor confidențialității (în sensul datelor menționate în rapoarte), considerându-se că interesul social primează.

Durata evaluării este de 4-6 săptămâni (o perioadă mai mare trebuie justificată medical, existând diferite metode de a ajuta prelungirea perioadei), dar durata se consideră din momentul în care expertul are la dispoziție documentele pe care trebuie să le primească (informațiile pe care le culege expertul și pentru care are asigurate atât prevederile legale cât și logistica necesară trebuie gestionate în așa fel încât să se încadreze în timp).

În toate țările se precizează obiectivele și timpul de referință cu obligativitatea stabilirii stării psihice la momentul anterior precum și starea psihică curentă. În toate țările se prevede că experții consultă documentele curții, inclusiv ale acuzării și, obligatoriu, ale apărării.

În ceea ce privește evaluarea medico-legală psihiatrică, majoritatea țărilor nu o detaliază dar ea trebuie efectuată în așa fel încât să răspundă dezideratelor evaluării. În UK, absența unei detalieri impune respectarea standardelor psihiatrice, prevăzute WPA (Compania de Asigurări), ceea ce înseamnă că se analizează, în dinamică, personalitatea premorbidă (pornind de la genitori),

caracteristici comportamentale, atitudini specifice, examinare pe funcții, investigații și consulturi interdisciplinare, investigații biologice, imagistice etc., examinări psihologice specifice aplicării de scale specifice, precizări diagnostice, opinii cu privire la caz, recomandări, discuție de caz, concluziile privind răspunsurile la obiective. Științific raportul reprezintă o prezentare de caz [2]. În Federația Rusă din anul 2010 sunt puse în aplicare Protocoalele clinice de conduită a persoanelor expertizate în expertiza psihiatrico-legală [16] și Standardele medicale în efectuarea expertizelor psihiatrico-legale [17].

În toate țările se subliniază atitudinea neutră a medicului și prudența deontologică (în cazurile penale, persoana evaluată se poate apăra prin negarea faptei, situație care trebuie reflectată în conținutul raportului sau pacientul refuză evaluarea, aspect ce, de asemenea, se menționează, fiind urmată de descrierea comportamentului).

Tendința actuală este de evaluare cât mai aprofundată, cu accent pe analiza riscurilor și a cazurilor victimologice [5]. În ceea ce privește formatul rapoartelor, ca atare, tendința este de specificitate pe grupe de vârstă, sex, tip de cauze, gravitatea faptelor. Se așteaptă de la aceste evaluări posibilitatea analizelor predictive. Eforturile financiare ale țărilor care au participat la acest studiu concordă cu dezideratele prezentate. Recomandarea Comisiei Europene este de armonizare a terminologiei și respectarea standardelor unificate în acordarea serviciilor psihiatrico-judiciare [13].

Actualmente formele de standardizare în sistemul sănătății publice funcționează preponderent pentru aprecierea volumului de ajutor medical, în direcția colaborării și folosirii tehnicii medicale, precum și în problemele medicamentului. Un volum standard și deplin de asistență medicală presupune folosirea unui complex obligatoriu de investigații suficiente pentru stabilirea corectă a diagnosticului bolii, a caracterului patologic și prescrierea tratamentului adecvat. Standardizarea serviciilor medicale este dictată nu numai de necesitățile actuale ale ocrotirii sănătății, dar și pentru elaborarea unui algoritm de bază folosit pentru aprecierea rezultatelor serviciilor prestate, prin care se confirmă documental corectitudinea acțiunilor profesionale ale medicului. În lipsa standardelor medicale nu este ușor de determinat corespunderea măsurilor întreprinse de medic în privința diagnosticului bolii și tratamentului prescris cu așteptările pacientului [1].

Una dintre sarcinile Ministerului Sănătății al Republicii Moldova este asigurarea îmbunătățirii continue a calității asistenței medicale acordate populației. Pentru respectarea acestei cerințe este necesar de a elabora și a implementa un set de indicatori de calitate [11].

discuții,

Concluzii

1. Criteriile de abordare a activității de expertiză medico-legală psihiatrică în majoritatea țărilor europene, CSI inclusiv și în R. Moldova, sunt asociate atât de normativele legale cât și de teoria psihiatrică. Studiul comparativ al acestor criterii conduce la armonizarea conceptuală și a managementul riscurilor.

2. Pentru respectarea normelor deontologice de întocmire a rapoartelor de expertiză psihiatrico-legale, în majoritatea țărilor din spațiu UE, se practică dispunerea efectuării expertizelor exclusiv de către instanțele de judecată, dar nu și de organele de urmărire penală.

3. Drepturile persoanei supuse expertizei psihiatrico-legală este reglementat, în concordanță cu drepturile generale ale omului, a pacientului, a bolnavului psihic etc., cu rezerva obligativității la tratament și modificării standardelor confidențialității (în sensul datelor menționate în rapoarte), considerându-se că interesul social primează.

4. Standardizarea serviciilor medicale este necesară pentru elaborarea unui algoritm de bază folosit pentru aprecierea rezultatelor serviciilor prestate, prin care se confirmă documental corectitudinea acțiunilor profesionale ale medicului.

5. La ora actuală apare necesitate formării standardelor și protocoalelor clinice în domeniul expertizei medico-legale psihiatrice în R. Moldova, aliniind astfel expertiza medico-

legală psihiatrică la standarde europene și recunoașterea acestor expertize de către orice instanță internațională.

Bibliografie

1. BACIU Gh. Particularități ale standardizării și valorificării activității medicale, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ 1(23)/2008, p.p. 11-14
2. BOTIȘ VASILE și coautorii POZIȚIA ȘI ATRIBUȚIILE EXPERȚILOR ÎN LEGISLAȚIA ALTOR ȚĂRI
3. GHEORGHIU V. – Medicină legală – note de curs, Universitatea de medicină și farmacie „Carol Davila”, București, 2005-2006
4. IFTENIE V. – Medicină legală din perspectivă juridică, Editura Fundației România de Mâine, București, 2006
5. MOȚESCU MONICA, Roxana Chiriță, Magdalena Dragu, Vasile Chiriță Assesment and management of violence risk in Forensic Psychiatry, Rom J Leg Med [18] 289 – 294 [2010] DOI: 10.4323/rjlm.2010.289 © 2010 Romanian Society of Legal Medicine
6. ORDIN nr. 124 din 21.03.2008 Cu privire la modalitatea de elaborare și aprobare a Protocoalelor clinice naționale
7. ORDIN Nr. 139 mun. Chișinău „ 03 ” martie 2010 „Privind asigurarea calității serviciilor medicale în instituțiile medico-sanitare”
8. PAVEL L. L. – Medicină legală, suport de curs, Editura Universitară Danubius, 2008
9. QUDI I.,M.Terbancea,A.Sârbu,L.Cocora,Expertiza medico-legală,articol publicat în Supliment al buletinului intern nr.1-2/1985,pag.96
10. SCRIPCARU V.,Astărăstoae V.,Băișteanu P – Psihiatrie medico-legală, Ed.Polirom, Iași, 2002;
11. SPINEI Larisa, ABORDĂRI METODICE ÎN APRECIEREA CALITĂȚII SERVICIILOR MEDICALE, SĂNĂTATE PUBLICĂ, ECONOMIE ȘI MANAGEMENT ÎN MEDICINĂ, 3(34)/2010, p.p. 8-10
2008, Vol. 14, No1, 1-26
12. FRECKELTON IAN ”CURRENT LEGAL ISSUES IN FORENSIC PSYCHIATRY”, Homicide: Patterns, Prevention and Control p.p.187-192
13. GORDON HARVEY and Lindqvist Per, Forensic psychiatry in Europe, Psychiatric Bulletin 2007, 31:421-424.
14. HEILBRUN KIRK and al. STANDARDS OF PRACTICE AND CARE IN FORENSIC MENTAL HEALTH ASSESSMENT, Psychology, Public Policy, and Law
15. ДМИТРИЕВА Т.Б., Иммерман К.Л., Кондратьев Ф.В., Социальные факторы и судебная психиатрия // в кн.: Руководство по социальной психиатрии. М.: «Медицина», 2001. – с. 315 – 340.
16. ПРОТОКОЛ ВЕДЕНИЯ БОЛЬНЫХ Судебно-психиатрическая экспертиза (ФГУ «Государственный научный центр социальной и судебной психиатрии им. В.П. Сербского» Министерства здравоохранения и социального развития Российской Федерации МоскваСтандартинформ 2008)
17. СТАНДАРТ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ СУДЕБНО-ПСИХИАТРИЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ (ФГУ «Государственный научный центр социальной и судебной психиатрии им. В.П. Сербского» Министерства здравоохранения и социального развития Российской Федерации МоскваСтандартинформ 2008)